

En kokgrop i Lådö

RV 70, sträckan Enköping–Simtuna, område 2

Rapport 2016:40
Arkeologisk förundersökning

Uppsala län, Uppland, Enköping kommun,
Sparsätra socken, Lådö 12:6

Katarina Appelgren

En kokgrop i Lådö

RV 70, sträckan Enköping–Simtuna, område 2

Rapport 2016:40
Arkeologisk förundersökning

Uppsala län, Uppland, Enköping kommun,
Sparrsätra socken, Lådö 12:6

Dnr 5.1.1-00909-2015

Katarina Appelgren

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Mölnadal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

foramn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2016:40

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Bildredigering och layout: Åsa Östlund

Tryck/utskrift: Arkitektkopia AB, 2016

Innehåll

Inledning	6
Syfte och metod	7
Resultat	7
Analyser	7
Sammanfattning	8
Referens	8
Administrativa uppgifter	9
Bilagor	9
Bilaga 1. Schakttabell	9
Bilaga 2. Anläggningstabell	9
Bilaga 3. Fyndtabell	10
Bilaga 4. Vedartsprotokoll	10
Av Ulf Strucke, Arkeologerna	
Bilaga 5. ¹⁴ C-graf	10

Med anledning av ny projektering för ombyggnad till mötesfri väg och tillkommande tillfartsvägar av RV 70, sträckan Enköping–Simtuna, har Arkeologerna (f.d. Arkeologiska uppdragsverksamheten) vid Statens historiska museer utfört arkeologiska förundersökningar av sammanlagt fyra områden, område 1, 2, 4 och 6. Områdesindelningen härrör från den tidigare genomförda arkeologiska utredningen som utfördes av SAU under hösten 2014. Vid förundersökningen av område 2 undersöktes den från utredningen tidigare kända kokgropen och ett tidigare okänt stolphål. Kokgropen daterades till förromersk–romersk järnålder. Anläggningarna undersöktes och togs bort i sin helhet. Inga ytterligare fornlämningar påträffades.

Inledning

Med anledning av ombyggnad till mötesfri väg och tillkommande tillfartsvägar av RV 70, sträckan Enköping–Simtuna, har Arkeologerna (f.d. Arkeologiska uppdragsverksamheten) vid Statens historiska museer utfört arkeologiska förundersökningar av sammanlagt fyra områden, område 1, 2, 4 och 6. Områdesindelningen härrör från den tidigare genomförda arkeologiska utredningen som utfördes av SAU under hösten 2014.

Föreliggande rapport behandlar förundersökningen av område 2, objekt 7, beläget cirka 25 m ö.h., inom område 2 (fig. 1 och 2). Den arkeologiska förundersökningen har föregåtts av en arkeologisk utredning, då en boplatsgrop påträffades (Celin 2015). Fältarbetet utfördes i september 2015. Uppdragsgivare var Trafikverket. Ansvarig för förundersökningen var Katarina Appelgren.

Här finns ett flertal kända fornlämningar sedan tidigare. Omedelbart invid undersökningsområdets östra begränsning finns Sparrsätra 230:1. en grav. Enligt FMIS, nämner Dybeck år 1857 att det i denna förstörda hög påträffats fynd av ett större spjut och en stridsyx. I övrigt finns här både hållristningar (Sparrsätra 6:1 och 4:2–3) och ett gravfält om tio gravar i form av en hög, en rest sten och åtta runda stensättningar (Sparrsätra 32:1) samt ensamliggande stensättningar (Sparrsätra 4:1 och 5:1–2) och ytterligare en hög och två ensamliggande stensättningar (Sparrsätra 3:1–3). De registrerade fornlämningarna i form av hållristningar och gravar att området nyttjats under åtminstone perioden yngre bronsålder och fram i yngre järnålder. Strax väster om undersökningsområdet finns ”en plats med tradition” (Sparrsätra 179:2). Här påstås att en silverskatt gömtes i en bergsskrev. då slaget vid Sparrsätra ägde rum år 1247.

Vid utredningen påträffades en 1,9×1,5 meter stor boplatsgrop (A2141) med relativt rikligt med sten i ytan och fynd av träkol, bränd lera och obrända ben. Inga övriga spår av fornlämningar påträffades vid utredningen (Celin 2015).

Syfte och metod

Syftet med förundersökningen var att konstatera om ytterligare fornlämningar fanns inom förundersökningsområdet samt att undersöka och ta bort den tidigare påträffade boplatsgropen (AG 2141). Samtliga schakt redovisas i schakttabell, bilaga 1 och anläggningarna finns beskrivna i anläggningstabell bilaga 2. Samtliga fynd redovisas i bilaga 3. Vedartsprotokoll finns i bilaga 4 och ¹⁴C-graf i bilaga 5.

För detektering användes en detektor av märket XP Deus. Den var inställd på att inte diskriminera någon metall. Små fynd lokaliserades med en pinpointer av märket Garrett Pro Pointer.

Alla utslag av ickejärn kontrollerades, järnsignaler undersöktes selektivt. Detektering skedde enbart i anslutning till schaktning. Fyllning från grävda anläggningar detekterades i efterhand. Fyndmängden var mycket låg och andelen recent metall var måttlig.

Samtliga upptagna schakt, anläggningar och fynd har mätts in med GPS/RTK. Den anläggning som undersökts, undersöktes till hälften, beskrevs, fotograferades och sektion upprättades. Vid undersökning togs också ett kolprov tillvara. Vedartsanalys har utförts för säkra provets egenålder och ¹⁴C-analys har genomförts för att fastställa platsens användningstid.

Resultat

För att kontrollera om ytterligare fornlämningar fanns inom området togs tre schakt upp med hjälp av grävmaskin, motsvarande 142 m² (fig. 3). I två schakt (OS1527 och OS1531) påträffades inget av antikvariskt intresse. Schakt OS1531 var delvis stört av en telekabel. I schakt OS1535 fanns den tidigare kända boplatsgropen A1564 (f.d. AG 2141, objekt 7) (fig. 3 och 4). Vid den arkeologiska utredningen påträffades fynd av obrända ben (F6 och F7) och bränd lera/lerklining (F8), som lämnats kvar ytligt på A1564. Dessa fynd togs in och registrerades inom ramen för förundersökningen.

A1564 visade sig vara en kokgrop 1,4×1,5 meter stor och 0,25 meter djup. Invid den påträffades även en löpare av bergart (F9) och ytligt vid rensning brända och obrända ben (F2 och F3). I detta schakt påträffades ytterligare ett möjligt stolphål (A1553) i schaktkanten. Stolphålet (A1553), som syntes i schaktväggen var 0,35 meter i diameter stort och 0,17 meter djupt och skott med enstaka mindre skarpkantade stenar. Vid rensning av stolphålet påträffades ett fragment av bränd lera (F1). I schaktet (OS1535) påträffades i samband med metalldetektering en knapp av Cu-legering (F4) och ett möjligt mynt av silver (F5). Inga ytterligare fornlämningar påträffades.

Analys

De obrända benen som påträffades vid och i kokgropen (F3, F6 och F7), sammanlagt 26 gram, har varit föremål för en osteologisk genomgång som har utförts av Louise Evanni, Arkeologerna vid Statens historiska museer. Ett mindre fragment av ett bränt ben (F2) kunde inte artbestämmas. Genomgången av de obrända benen visade att det finns ben av en knäskål av ko (F7), ett fragment av revben och

Tabell. Redovisning av ^{14}C -och vedartsanalys för kokgropen A1564.

Lab. nr	Anl. nr	Provnr	Material	^{14}C ålder BP	Kalibrerat med 1 σ	Kalibrerat med 2 σ	Arkeologisk period
16C/0112	A1564	PK1574	Träkol, tall	2020 \pm 30	50 BC–25 AD	110 BC–60 AD	Förromersk–romersk järnålder

ett fragment av rörben av ett större djur, eventuellt ko (F6) och i F3 finns en kota från en får/get och ett rörben från ett större djur. Rent hypotetiskt skulle de kunna vara rester efter kött från dessa djur som tillretts i kokgropen.

Ett kolprov analyserades från kokgropen (A1564) vid International Chemical Analysis Inc. (ICA) Miami, USA för ^{14}C -datering. Före analys genomfördes vedartsanalys av Ulf Strucke vid Arkeologerna, se bilaga 4. Analysen visade att kokgropen innehöll kol från kärnved av tall (bilaga 4) och kan dateras till förromersk järnålder, se tabell nedan och ^{14}C -graf i bilaga 5.

Sammanfattning

Med anledning av ny tillfartsväg i samband med ombyggnad av RV 70, sträckan Enköping–Simtuna, har Arkeologerna, vid Statens historiska museer, utfört en arkeologisk förundersökning av objekt 7, inom område 2.

Vid förundersökningen undersöktes den från utredningen tidigare kända boplatsgropen (nu A1564) och ett tidigare okänt möjligt stolphål (A1553). Kokgropen daterades till förromersk järnålder–romersk järnålder. Invid kokgropen påträffades en löpare av bergart. Vid den arkeologiska utredningen påträffades fynd av obrända ben och bränd lera/lerklining, som lämnats kvar. Dessa togs in och registrerades inom ramen för förundersökningen. Eftersom inga övriga fornlämningar påträffades bedöms de nu påträffade anläggningarna utgöra utkanten av en boplats som finns utanför det nu aktuella förundersökningsområdet. Samtliga schakt lades igen efter undersökning och dokumentation.

Referens

Celin, U. 2015. Riksväg 70 Enköping–Simtuna. Arkeologisk utredning
Fornlämningar: Vårfrukyrka 61:1, m.fl. Fastigheter: Vårfrukyrka-
Lundby 1:3, m.fl. Socknar: Fröshult, Simtuna, Sparrsätra, Vårfru-
kyrka Enköping kommun, Uppland. SAU rapport 2015:2.

Administrativa uppgifter

SHMM:s dnr: 5.1.1-00909-2015.

Länsstyrelsens dnr: 431-3833-15.

SHMM:s projektnr: A13184.

Intrasisprojekt: SHMM2015_111.

Undersökningstid: 14–15 september 2015.

Projektgrupp: Katarina Appelgren och Anders Bornfalk-Back.

Underkonsulter: Foria, Lambertsson och Trimtec

Exploateringsyta: 1 461 kvadratmeter.

Undersökt yta: 142 kvadratmeter.

Läge: Fastighetskartan, 66G2BS Härnevi,

Koordinatsystem: Sweref 99 TM.

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:

x 6619981,68 y 612 434,69.

Höjdsystem: Rikets, RH 00.

Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: Dokumentationshandlingarna lagras tillsammans med Intrasis-databasen.

Fynd: F1–F9 förvaras hos Arkeologerna, Statens historiska museer, Hägersten, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Beskrivning	Anl.nr
OS1527	Schakt 1527 var 3×10,6 m stort och 0,4 m djupt med N–S riktning. Under 0,3–0,35 m tjockt matjordslager bestod botten av ljusbrun lera. I västra delen fanns en 0,5×0,6 m stor sten och centralt en 0,3 m stor sten. I östra delen fanns under 0,1 m tjock torv påfört grusfyllning. Inget av antikvariskt intresse påträffades.	
OS1531	Schakt 1535 var 2,5×11,3 m stort och 0,4–0,5 m djupt. Under 0,1 m tjock torv fanns ett 0,3 m tjockt matjordslager och därunder ljus–mellanbrun lera i botten. I norra halvan av schaktet fanns en elledning som syntes som ett grusstråk. Detta område berördes ej vidare. Inget av antikvariskt intresse påträffades.	
OS1535	Schakt 1535 var 3,6×22,7 m stort och 0,4–0,5 m djupt. Under 0,1 m tjock torv fanns ett 0,3 m tjockt matjordslager och därunder ljus–mellanbrun lera i botten. I schaktet påträffades gropen från utredningen och ett möjligt stolphål. Metalldetekteringen påträffade fynd av spik och knapp (ej tillvaratagna).	1553, 1564

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl.nr	Anl.typ	Beskrivning	Schakt nr
1553	Stolphål	Stolphålet syntes i schaktväggen. Det var 0,35 m i diam., 0,17 m djupt och skott med 0,05 m stora stenar i norra delen. Fyllningen bestod av gråfärgad lera med något inslag av bränd lera.	OS1535
1564	Kokgrop	Kokgropen var 1,4×1,5 m stor, närmast rundad och 0,25 m djup och var avgränsad av större sten 0,3–0,6 m stora. Fyllningen bestod av mörkfärgad lera och rikligt med skärviga och skarpkantade stenar.	OS1535

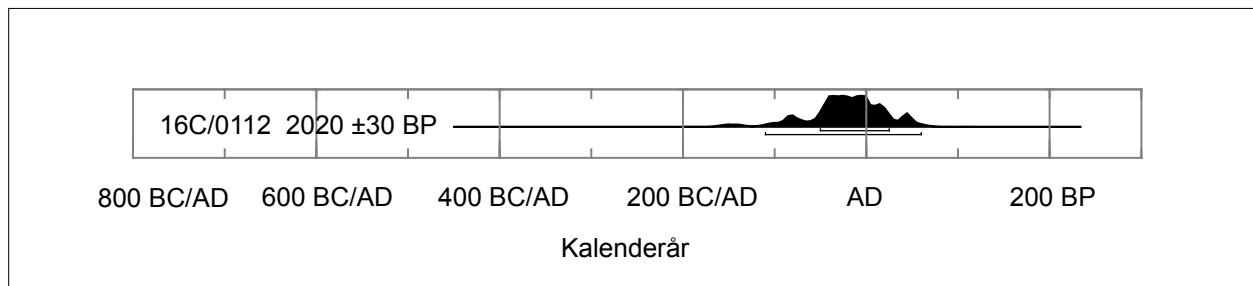
Bilaga 3. Fyndtabell

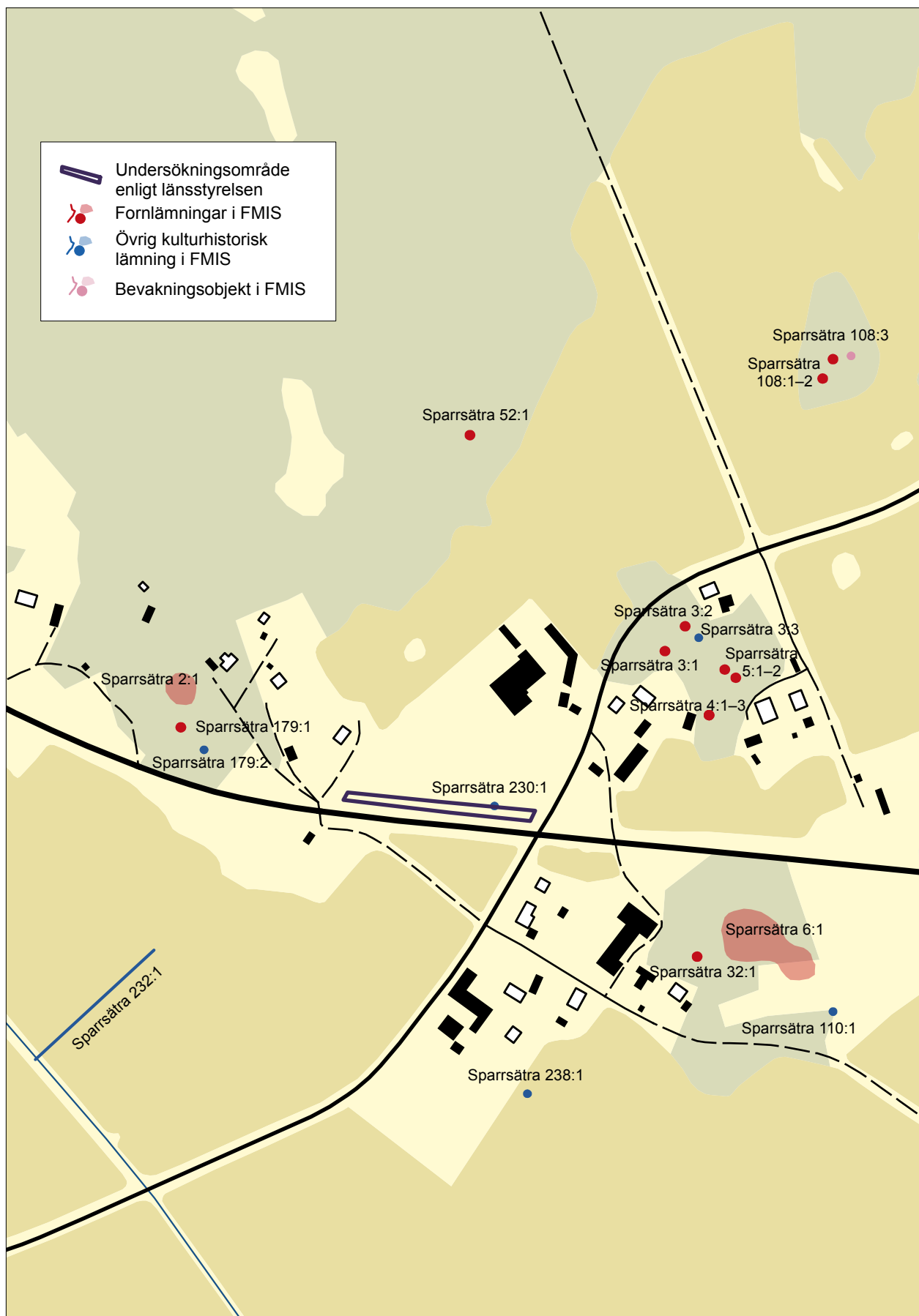
Fyndnr	Material	Sakord	Fragmenteringsgrad	Antal	Vikt, g	Anmärkning	Anl.nr	Schakt nr
1	Bränd lera		Fragment	1	8		1553	OS1535
2	Ben		Fragment	1	1	Bränt	1564	OS1535
3	Ben		Fragment	3	8	Obränt	1564	OS1535
4	Cu-legering	Knapp	Defekt	1	3		1564	OS1535
5	Ädelmetall	Föremål	Defekt	1	1	Silver?		OS1535
6	Ben		Fragment	4	6	Från AU		OS1535
7	Ben		Fragment	3	12	Från AU	1564	OS1535
8	Bränd lera	Lerklining	Fragment	7	74	Från AU	1564	OS1535
9	Bergart	Löpare	Fragment	1	834		1564	OS1535

Bilaga 4. Vedartsprotokoll

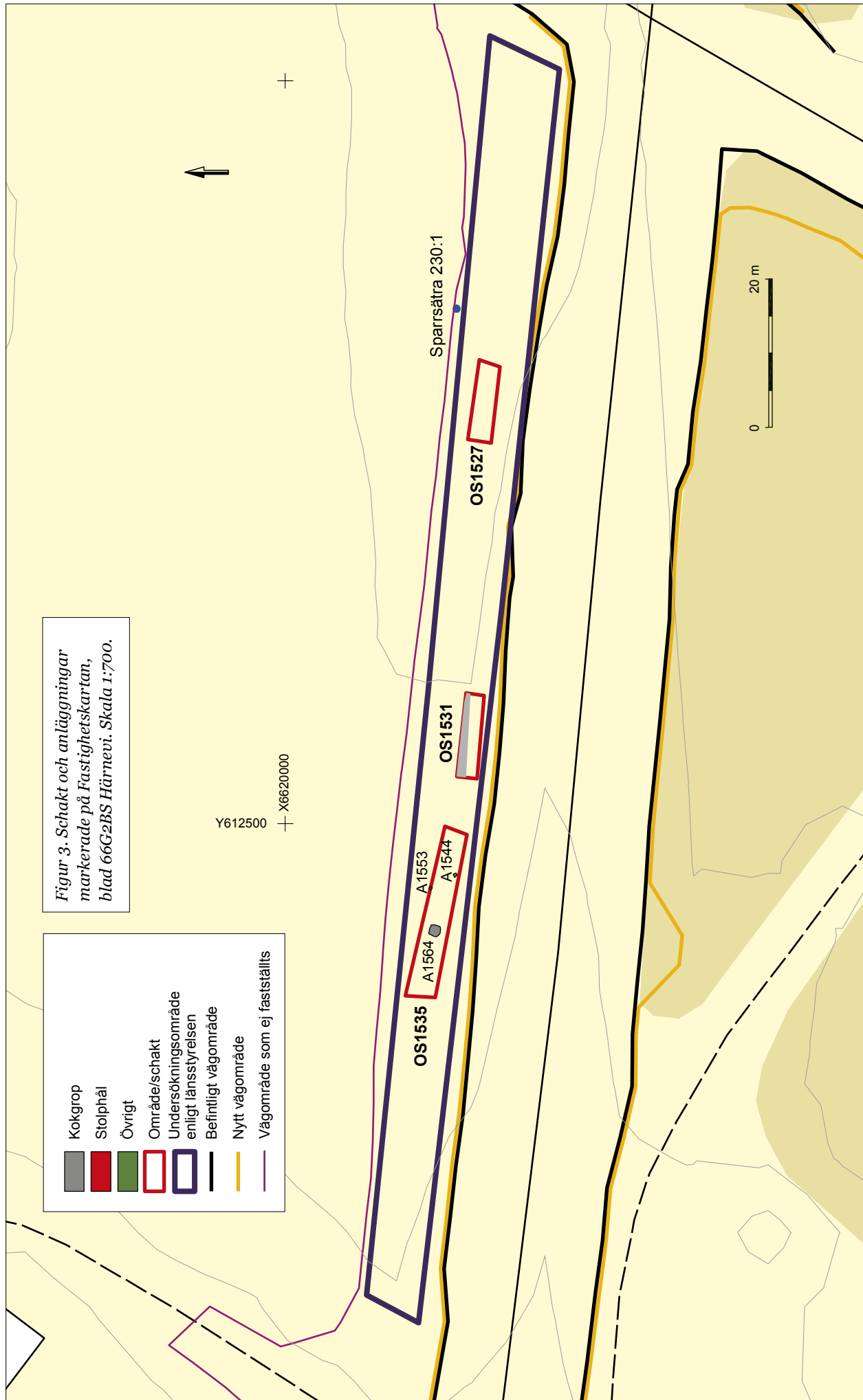
Av Ulf Strucke, Arkeologerna

Analysid:	12810		
Anläggning:	1564	Provnr:	PK1574
Vikt (g):	0,2	Analyserad vikt (g):	0,2
Fragment:	9	Analyserat antal:	9
Art:	Tall	Antal:	9
Material:	Träkol		
Kommentar:	Kärnved		

Bilaga 5. ¹⁴C-graf

Figur 2. Förundersökningsområdet och markerat på utdrag ur Fastighetskartan, blad 66G2BS Härnevi. Skala 1:5 000.

Figur 3. Schakt och anläggningar markerade på Fastighetskartan, blad 66G2BS Härnevi. Skala 1:700.

	Kokgröp
	Stolphål
	Övrigt
	Område/schakt
	Undersökningsområde enligt länsstyrelsen
	Befintligt vägområde
	Nytt vägområde
	Vägområde som ej fastställts

Y612500 + X6620000

0 20 m

Sparrsättra 230:1

OS1535

A1564

A1553

A1544

OS1531

OS1527

